

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декаан факультету фізичного виховання

М.В. Маліков

2017 р.

ОСНОВИ ЕРГОТЕРАПІЇ

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістрів

спеціальності 227" Фізична терапія, ерготерапія"
(шифр, назва спеціальності)

освітньо-професійна програма "Фізична терапія, ерготерапія"

Укладач:

к.м.н., ст. викладач Позмогова Н.В.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри фізичної реабілітації
Протокол № 1 від «29» серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

(підпис) д-р біол.наук, професор
Н.В. Богдановська

Ухвалено науково-методичною радою
факультету фізичного виховання

Протокол № 1 від «30» серпня 2017 р.

Голова науково-методичної ради
факультету фізичного виховання

(підпис) к.мед.н., доцент
В.О. Голець

2017 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти,	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –3	Галузь знань 022 «Охорона здоров'я»	Нормативна	
		Цикл дисциплін професійної підготовки	
Загальна кількість годин –90год.	Спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія» Освітньо-професійна програма «Фізична терапія, ерготерапія»	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: –1 год.	Рівень вищої освіти: магістерський	10 год.	4 год.
		Практичні заняття	
		20 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		60год.	80год
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Основи ерготерапії» є вивчення та обґрунтування застосування професійних знань та навичок зі сфери ерготерапії у пацієнтів з обмеженими можливостями для поліпшення їх фізичного, функціонального, психоемоційного стану та якості життя.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи ерготерапії» є:

- надання студентам теоретичних знань про теоретичні та методологічні основи ерготерапії,
- засвоєння практичних навичок, необхідних для проведення ерготерапевтичного процесу в необхідному обсязі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основи ерготерапії, її концепції, напрями розвитку в Україні та за кордоном, правові основи організації соціальної та медичної реабілітації в Україні;
- організацію та проведення ерготерапевтичного процесу, який починається з оцінки порушення функцій пацієнта та закінчується оцінкою результату ерготерапевтичного втручання

вміти:

- працювати в рамках мультидисциплінарної бригади;
- взаємодіяти з пацієнтом, родичами, персоналом з догляду, особами, що надають медичну та соціальну допомогу пацієнтові на всіх етапах реабілітації
- Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**
- проводити консультування з адаптації середовища та нормалізації життя пацієнта, включаючи підбір та своєчасну зміну технічних засобів адаптації, реабілітації, орієнтування та комунікації;

- забезпечувати супровід пацієнта в його середовищі функціонування.

Міждисциплінарні зв'язки. При вивченні курсу «Основи ерготерапії» викладення матеріалу базується на знаннях, отриманих під час вивчення таких дисциплін: анатомія людини, фізіологія людини, вікова фізіологія, основні нозології, спортивна медицина, біохімія, біомеханіка, основи реабілітації, функціональна діагностика, загальна гігієна, лікувальна фізична культура, фізична реабілітація засобами фізичної терапії.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретична основа ерготерапії

1. Історія виникнення і розвитку ерготерапії. Теоретична основа і концепції в професії.

Предмет, мета, завдання та структура курсу. Медичні, соціальні, середовищні, психологічні причини інвалідності. Критерії обмежень людської діяльності. Історичні та економічні передумови виникнення ерготерапії. Розвиток ерготерапії в різних країнах, сучасні напрямки в ерготерапії. Ерготерапія як комплекс реабілітаційних впливів, спрямованих на максимально можливе відновлення здатності людини до незалежності і самостійності на соціально-побутовому і професійному рівнях. Предмет, об'єкт, мета ерготерапії. Етичні аспекти в ерготерапії. Педагогічні, психологічні та медичні знання ерготерапевтів. Концепції в ерготерапії. Поняття активність у повсякденному житті, в роботі і продуктивній діяльності, у відпочинку, грі і захопленні. Функціональні порушення, що призводять до формування фізичного, сенсорного або психічного дефекту людини. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я. Реабілітація в інтересах клієнта, поняття і принципи клієнтоцентрованої практики, співпраця з клієнтом. Поняття участь в житті і повноваження, здоров'я і хвороба в ерготерапії.

2. Функції, завдання ерготерапевтів. Психологія інвалідності, особливості сприйняття і поведінки інвалідів.

Ерготерапевтична оцінка пацієнта, моделі і підходи. Побудова плану ерготерапевтичних втручань і супроводу. Етапи ерготерапевтичного втручання: ерготерапевтичне обстеження, визначення цілей і завдань, складання програми ерготерапевтичного втручання. Проведення ерготерапевтичних заходів. Оцінка ефективності проведеного ерготерапевтичного втручання. шкали оцінки рівня функціонування. Канадська модель оцінки діяльності. Консультативна співпраця з членами мультидисциплінарної бригади, розробка маршруту спільного ведення пацієнта. Поняття про методи ерготерапевтичної корекції гострого і хронічного стресу, що розвивається при обмеженні функціонування, методи корекції відчуття болю. Роль відчуття безпорадності в розвитку синдрому дезадаптації, ерготерапевтичні методи корекції почуття безпорадності. Вплив, заснований на принципах досягнення мети, типові помилки планування ерготерапевтичних завдань і їх наслідки для пацієнта. Вивчена безпорадність і методи корекції. Психологічні та поведінкові деформації, які супроводжують реабілітацію та адаптацію та їх корекція. Роль родини у ерготерапії. Родичі як середовище і інструмент ерготерапевтичного втручання. Роль комунікації в адаптації, реабілітації, абілітації; форми та засоби комунікації; технічні засоби комунікації. Роль самообслуговування та незалежності в нормалізації життя пацієнта. Поняття нормалізація і соціальна адаптація.

3. Роль мотивації і дезадаптації в ерготерапії. Догляд за людьми з деменцією.

Види реакції людини на інвалідність. Вплив дезадаптації на функціонування і рівень активностей. Мотивація як основа відновлення функцій. Оцінка мотиваційного потенціалу, визначення та посилення індивідуальної мотивації. Поняття «людина-завдання-оточення», дефіцит навичок, дефіцит звички. Оцінка когнітивних функцій, критичності пацієнта до свого стану, соціального статусу, професійної орієнтації, улюблених занять, можливих способів комунікації з оточенням. Визначення дефіцитів навичок та звичок, вибір стратегій адаптації, реабілітація, профілактика, абілітація. Поняття «людина-завдання-оточення», алгоритми впливу, вибір моделі реабілітаційної, навчальної, розвиваючої або корекційнодефіцитної.

Спеціалізовані програми для підтримки когнітивних функцій. Поведінкова підтримка. Оцінка причин поведінкових проблем. Рекомендації, які підвищують емоційне та психологічне благополуччя пацієнтів та дозволяють приймати участь в повсякденній діяльності, зменшуючи вигорання опікуна. Догляд за людьми з деменцією. Кількісна та якісна оцінка когнітивних функцій людей з деменцією раннього початку для моніторингу змін та забезпечення їх безпеки і благополуччя. Формування стратегії для зниження ризику падіння та поведінкових проблем, пов'язаних з деменцією, таких як збудження та агресія.

Розділ 2. Практична основа ерготерапії

4. Ерготерапевтичне втручання, види, заходи та планування.

Види втручань, планування і корекція втручань. Активність у повсякденному житті, заходи щодо особистої гігієни. Проведення оцінки повсякденних задач, таких як, приймання їжі, одягання, розчісування, особиста гігієна. Заходи, що полегшують самообслуговування. Активність у роботі і продуктивній діяльності. Заходи, що сприяють навичкам продуктивної діяльності. Дозвілля. Туризм як захід ерготерапевтичного впливу. Види діяльності та методи ерготерапевтичного впливу: полегшені трудові навантаження, спрямовані на відновлення рухових функцій найбільшого числа м'язів, завдання, що відновлюють силу м'язів, завдання, що відновлюють координацію рухів при роботі з дрібними предметами або при виконанні операцій, що вимагають точності роботи рук, завдання, що сприяють відновленню сенсорної чутливості. Складання індивідуальних програм, які включають позиціонування, адаптивне обладнання та забезпечення інформацією.

5. Технічне пристосування середовища.

Принципи інформативності, доступності і універсальності у забезпеченні гуманного середовища існування. Ергономіка та життєві навички. Основи ергономіки, оцінка своїх можливостей, навантаження на хребет, оцінка травм. Технічні, фізичні і психологічні пристосування при переміщенні. Самостійне переміщення пацієнта. Адаптивне обладнання. Вплив технічного засобу на біомеханіку пацієнта. Оцінка обладнання для пересування та сидіння пацієнтів при змінах їх фізичних та когнітивних можливостей. Оцінка можливостей і труднощів у середовищі (будинок, робоче місце, місце відпочинку або дозвілля). Вибір стратегії - пристосування середовища до пацієнта або пристосування пацієнта до середовища, змішані стратегії. Навчання пацієнта вирішенню проблем в повсякденній активності. Профілактика падінь. Супровід пацієнта і контроль за адаптацією. Тактика та прийоми консультивання пацієнта та його родичів, персоналу з догляду перед та після виписки з лікувального закладу. Навчання пацієнта та його родини навичкам, важливим для безпечної техніки переміщення пацієнта. Правила використання адаптивного обладнання. Правила підбору інвалідного візку. Зміни положення, правильне розміщення в ліжку, застосування спеціальних поверхонь для сидіння і лежання або програми для профілактики контрактур.

6. Додаткові функції ерготерапевта.

Тренування персоналу закладів з використання адаптивного обладнання. Профілактика та лікування пролежнів. Зв'язок з ресурсами територіальних громад для вирішення питань забезпечення ортопедичним взуттям, засобами комунікації, доступним транспортуванням, компресійним трикотажем або іншими ресурсами.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви	Кількість годин
-------	-----------------

змістових модулів і тем	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с/	лаб	інд	с.		л	с/п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретична основа ерготерапії												
1. Історія виникнення і розвитку ерготерапії. Теоретична основа і концепції в професії	15	1	4			10		0,5	1			20
2. Функції, завдання ерготерапевтів. Психологія інвалідності, особливості сприйняття і поведінки інвалідів	16	2	4			10		1	1			10
3. Роль мотивації і дезадаптації в ерготерапії. Догляд за людьми з деменцією	14	2	2			10		0,5	1			10
Разом за розділом 1	45	5	10			30	45	2	3			40
Розділ 2 Практична основа ерготерапії												
4. Ерготерапевтичне втручання, види, заходи та планування	15	1	4			10		0,5	1			20
5. Технічне пристосування середовища	16	2	4			10		1	1			10
6. Додаткові функції ерготерапевта	14	2	2			10		0,5	1			10
Разом за розділом 2	45	5	10			30	45	2	3			40
Усього годин	90	10	200			60	90	4	6			80

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Історія виникнення і розвитку ерготерапії. Теоретична основа і концепції в професії	1	0,5
2	Функції, завдання ерготерапевтів. Психологія інвалідності, особливості сприйняття і поведінки інвалідів	2	1
3	Роль мотивації і дезадаптації в ерготерапії. Догляд за людьми з деменцією	2	0,5
4	Ерготерапевтичне втручання, види, заходи та планування	1	0,5
5	Технічне пристосування середовища	2	1
6	Додаткові функції ерготерапевта	2	0,5
	Разом	10	4

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Історія виникнення і розвитку ерготерапії. Теоретична основа і концепції в професії	4	1
2	Функції, завдання ерготерапевтів. Психологія інвалідності, особливості сприйняття і поведінки інвалідів	4	1
3	Роль мотивації і дезадаптації в ерготерапії. Догляд за людьми з деменцією	2	1
4	Ерготерапевтичне втручання, види, заходи та планування	4	1
5	Технічне пристосування середовища	4	1
6	Додаткові функції ерготерапевта	2	1
	Разом	20	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Історія виникнення і розвитку ерготерапії. Теоретична основа і концепції в професії	10	20
2	Функції, завдання ерготерапевтів. Психологія інвалідності, особливості сприйняття і поведінки інвалідів	10	10
3	Роль мотивації і дезадаптації в ерготерапії. Догляд за людьми з деменцією	10	10
4	Ерготерапевтичне втручання, види, заходи та планування	10	20
5	Технічне пристосування середовища	10	10
6	Додаткові функції ерготерапевта	10	10
	Разом	60	80

8. Види контролю і система накопичення балів

Основний курс дисципліни «Основи ерготерапії» для студентів - магістрів 1 року навчання спеціальності «Фізична реабілітація, ерготерапія» розбито на 2 розділи.

Поточний контроль знань		Підсумковий контроль знань
1 атестація	2 атестація	

Розділ 1 (практичні заняття)	Письмова контрольна робота СРС	Поточне тестування з розділу 1	Розділ 2 (практичні заняття)	Письмова Контрольна робота СРС	Поточне тестування з розділу 2	Підсумковий тестовий контроль	Екзамен	Сума балів
10	10	10	10	10	10	20	20	100

Види поточного та підсумкового контролю:

- Виконання практичних завдань з кожного розділу за рахунок часу, відведеного на практичних заняттях;
- Письмова контрольна робота;
- Поточний тестовий контроль з кожного розділу;
- Підсумковий тестовий контроль;
- Підсумковий семестровий контроль (залік).

Практичні заняття

Практичні заняття оцінюються максимально у 20 балів протягом вивчення дисципліни: Робота на одному практичному занятті оцінюється максимально у 2 бали.

Критерії оцінювання:

а) послідовний виклад матеріалу з висновками в кінці відповіді, знання практичного матеріалу, володіння спеціальною термінологією, уміння творчо розв'язувати завдання - **2 бали** («відмінно» за національною шкалою);

б) послідовний виклад матеріалу, знання практичного матеріалу, часткове володіння спеціальною термінологією, при поясненні понять допущено помилки-**1,5 бали** («добре» за національною шкалою);

в) зміст матеріалу викладено частково, з порушенням іноді послідовності викладання, студент частково володіє знаннями практичного матеріалу, при поясненні понять допущено помилки, суть питання в основному розкрита, не зважаючи на зазначені вище упущення -**1 бал** («задовільно» за національною шкалою);

г) не розкриття питання, не знання практичного матеріалу - **0 балів** («не задовільно» за національною шкалою).

Доповнення та участь у дискусії на практичному занятті оцінюється у **0,5 балів**.

Самостійна робота

Засвоєння навчального матеріалу, що виносить на самостійне опрацювання, перевіряється за допомогою проведення письмових контрольних робіт (2-х протягом року). Вага 1 контрольної роботи оцінюється в 10 балів. Виконання 2-х контрольних робіт оцінюється максимально у **20 балів**.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» за національною шкалою – суттєве стисле і водночас повне розкриття питання, охайне виконання роботи-**8-10 балів**;
- «добре» за національною шкалою – неповне розкриття питання (на 2/3), охайне виконання роботи – **6-7 балів**;
- «задовільно» за національною шкалою – часткове розкриття питання (на 1/3), неохайне виконання роботи-**4-5 балів**;
- «не задовільно» за національною шкалою – не розкриття питання , неохайне виконання роботи-**0-3 бали**.

Поточний тестовий контроль з кожного розділу

- Поточний тестовий контроль проводиться 2 рази протягом вивчення навчальної дисципліни за розробленими комплексними тестовими завданнями у системі електронного

навчання «MOODLE» та включає оцінку відповіді на 20 тестових завдань, кожна правильна відповідь оцінюється в **1 бал**. Максимально можна набрати **20 балів**.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали мінімально 35 балів з 60 можливих.

Підсумковий тестовий контроль

- **Підсумковий** тестовий контроль проводиться 1 раз наприкінці вивчення дисципліни перед складанням екзамену за розробленими комплексними тестовими завданнями у системі електронного навчання «MOODLE» та включає оцінку відповіді на 20 тестових завдань, кожна правильна відповідь оцінюється в **1 бал**. Максимально можна набрати **20 балів**.

Екзамен

- **Екзамен** передбачає підсумковий контроль знань та відбувається у вигляді усного опитування за основними положеннями курсу. Екзамен складається з 2-х теоретичних питань та 1-го практичного завдання.

- Кожна відповідь на теоретичне питання оцінюється від 0 до 7 балів. Сумарно за 2 відповіді студент отримує до 14 балів. Виконання практичного завдання оцінюється від 0 до 6 балів. Максимально на екзамені можна набрати **20 балів**.

Критерії оцінювання знань:

- «відмінно» за національною шкалою – студент отримує 20-16 балів (володіння спеціальною термінологією, послідовна, логічна, обґрунтована відповідь на 2 теоретичних питання з висновками в кінці відповіді, уміння творчо розв'язувати практичне завдання, наявність окремих несуттєвих помилок під час відповіді);

- «добре» за національною шкалою – студент отримує 15-13 балів (послідовна, логічна, обґрунтована відповідь на 2 теоретичних питання та правильне виконання практичного завдання, допущено окремі несуттєві помилки під час відповіді та виконання практичного завдання);

- «задовільно» за національною шкалою - студент отримує 12-9 балів (зміст матеріалу викладено частково, з порушенням іноді послідовності викладання, студент частково володіє знаннями практичного матеріалу, при поясненні понять допущено помилки, суть питання в основному розкрита, не зважаючи на зазначені вище);

- «не задовільно» за національною шкалою студент отримує 8-0 балів (непослідовна відповідь на 1 запитання, наявність істотних помилок під час відповіді на друге питання, наявність істотних помилок або невиконання практичного завдання).

Зміст навчальної дисципліни	Кількість контрольних заходів	Вага за 1 контрольний захід, балів	Максимальна кількість балів
Поточний контроль знань			
Практичні заняття	10	2	20
Самостійна робота Письмова контрольна робота за рахунок СРС (Розділ 1, Розділ 2)	2	10	20
Поточний тестовий	2	10	20

контроль (Розділ 1, Розділ 2)			
Усього за поточний контроль знань	14		60
Підсумковий контроль знань			
Підсумковий тестовий контроль	1	20	20
Екзамен	1	20	20
Усього за поточний контроль знань			40
Загалом	16		100

Сумарно студент може отримати протягом двох атестацій 100 балів за:

- Виконання практичних завдань з кожного розділу за рахунок часу, відведеного на практичних заняттях до **20 балів**;
- Виконання письмової контрольної роботи до **20 балів**;
- Поточний тестовий контроль з кожного розділу до **20 балів**;
- Підсумковий тестовий контроль до **20 балів**;
- Підсумковий семестровий контроль (екзамен) – до **20 балів**.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Богдановська Н.В. Фізична реабілітація хворих різних нозологічних груп : навч. посіб. для студ. ф-ту фіз. вих-ня спец. "Фізична реабілітація" реком. МОНУ / Н. В. Богдановська, І. В. Кальонова. - Запоріжжя : ЗНУ, 2011. - 314 с.
2. Варвінська Н.А. Посттравматична реабілітація : Навч. пос. Для 5 курсу заочн. від. фак-ту фіз.вих. спец. "Фізична реабілітація" / Н. А. Варвінська, М. В. Маліков, В. Б. Варвінський. - Запоріжжя : ЗНУ, 2007. - 76 с.
3. Вихляев Ю.М. Реабілітаційні технології і технічні засоби для відновлення людей з обмеженими фізичними можливостями (на прикладі сліпих) : навч. посіб. для студ. напряму

підгот. 6.010203 "Здоров'я людини" / Ю. М. Вихляєв. - К. : ФОП Рогальська І.О., 2012. - 144 с.

4. Маліков М.В. Посттравматична реабілітація : Навч. посіб. / М. В. Маліков, Н. А. Варвінська, О. В. Невілько. - Запоріжжя : ЗНУ, 2005. - 57 с.

5. Марченко О. К. Фізична реабілітація хворих із травмами й захворюваннями нервової системи : нач. пос. / О. К. Марченко. - М. : Олімпійська література, 2006. - 196 с.

6. Физическая реабилитация : учеб. для студ. высш. учеб. завед., обуч. по спец. "Физическая культура" / под ред. С.Н.Попова. - изд. 5-е. - Ростов-н/Д : Феникс, 2008. - 602 с.

Додаткова:

1. Базеко Н.П. Инсульт: программа возврата к активной жизни / Н. П. Базеко, Ю.В. Алексеенко. – М.: Мед. лит., 2004.—256 с.

2. Гаврюшенко Г.В. Удосконалення системи професійної реабілітації інвалідів в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.07 : захищ. 07.12.11 / Г. В. Гаврюшенко. - К., 2011. - 20 с.

3. Замковий Р. Реабілітація інвалідів: проблеми та шляхи їх вирішення / Р. Замковий, Б. Скакальський // Охорона праці. - 2008. - № 7. - С. 41-42.

4. Зборовский К.Э. Группы самопомощи в технологии социальной реабилитации инвалидов. Учебно-методическое пособие / К.Э. Зборовский. – Минск: Общественная организация «Белорусская ассоциация социальных работников», 2008. – 156 с.

5. Концепція Загальнодержавної програми "Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів та розвитку системи реабілітації інвалідів" на період до 2020 року : затв. розпорядженням Каб. Мін. Укр. від 30.03.2011 р. № 245-р // Соціальний захист. - 2011. - № 5. - С. 34-35.

6. Лесько О. Й. Методологічні підходи до виявлення інвалідів, які потребують працевлаштування та професійної реабілітації / О. Й. Лесько // Вісник Вінницького політехнічного інституту. - 2002. - №4. - С.45-51.

7. Литвиненко Н. Адаптувати до соціуму: Відділення соціальної реабілітації дітей-інвалідів територіального центру соціального обслуговування м. Дніпродзержинська / Н. Литвиненко // Соціальний захист. - 2007. - № 5. - С. 37-40.

8. Мельник В. П. Законодавчі засади правового регулювання реабілітації інвалідів: сучасний стан та напрями удосконалення / В. П. Мельник // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія: Право. - 2014. - № 2(10). - 11 с.

9. Молчан О. Дозвілля як важливий фактор соціально - культурної реабілітації молодих інвалідів / О. Молчан// Рідна школа. - 2002. - №2. - С.29-32.

10. Мостіпан О. Професійна реабілітація інвалідів : Етап другий - розширення регіональної мережі / О. Мостіпан // Соціальний захист. - 2003. - №4. - С.30-32

11. Нечипоренко В. Досвід Хортицького навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру в розв'язанні проблеми комплексної реабілітації дітей-інвалідів / В. Нечипоренко // Дефектологія. - 2004. - №4. - С.35-37.

12. Радыгина В. Понятие о методе эрготерапии / В. Радыгина // Обучение и воспитание детей в условиях центра коррекционно-развивающего обучения и реабилитации: пособие для педагогов и родителей / С.Е. Гайдукевич, В. Гайслер, Ф. Готан и др.; Науч.ред. С.Е. Гайдукевич. – Минск: УО «БГПУ им. М. Танка», 2008. – С. 77.

13. Соціальні нормативи у сфері надання реабілітаційних послуг інвалідам та дітям-інвалідам : затв. наказом. Мін. соц. політики Укр. від 31.03.2015 р. № 352 // Соціальний захист. - 2015. - № 5- 6. - С. 30-33.

14. Стандарти надання реабілітаційних послуг інвалідам та дітям-інвалідам : затв. Наказом Мін. соц. політики України від 05.01.2015 №1 // Соціальний захист. - 2015. - № 1-2. - С. 68-70.

15. Сухова Л.С. Реабилитация как составляющая ухода за больными и инвалидами пожилого

возраста / Л.С. Сухова // Проблемы старости: духовные, медицинские и социальные аспекты. – М. : Свято-Дмитриевское училище сестер милосердия, 2003. – С. 93-105.

16. Типове положення про центр професійної реабілітації інвалідів : затв. наказом. Мін. соц. політики Укр. від 06.04.2015 р. № 379// Соціальний захист. - 2015. - № 5- 6. - С. 44-46.

Інформаційні ресурси

1. Реабилитация, лечебная физкультура, эрготерапия [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://reabilitaciya.org/travmy.html>
2. Ассоциация специалистов по сенсорной интеграции [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://sensint.ru/>
3. Сайт Союза реабилитологов [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://rehabrus.ru/index.php?id=55>
4. Эрготерапия Нордберг [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.ergotherapie-bergkamen.de/>

Погоджено _____
навчальний відділ
« ____ » _____